

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/51/2006

STOSUNEK DO BEZROBOCIA I BEZROBOTNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

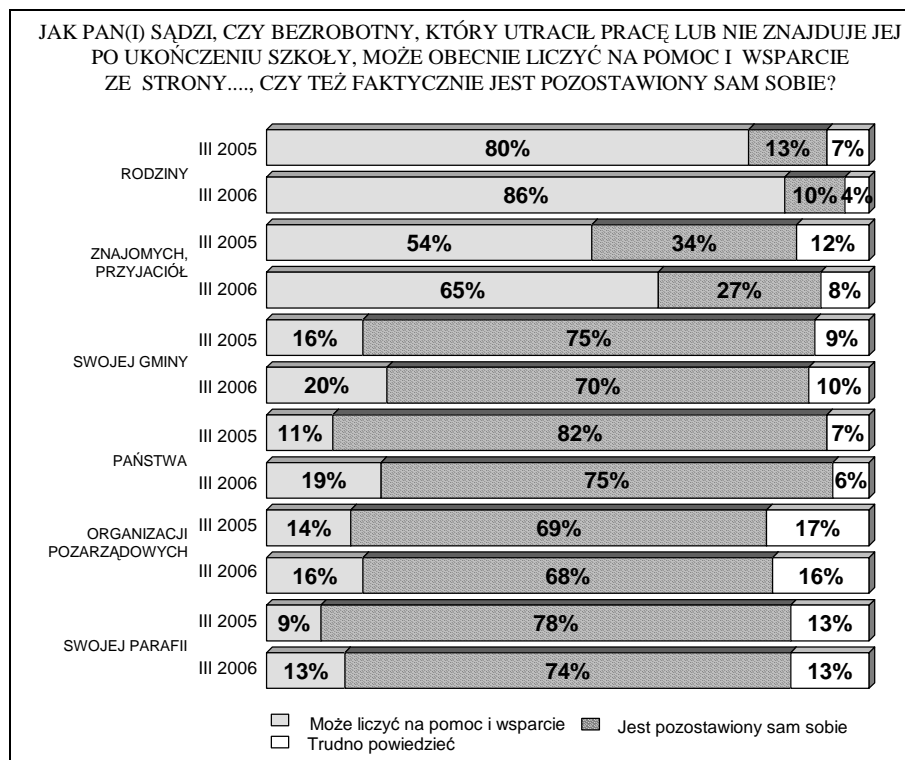
WARSZAWA, MARZEC 2006

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

- ◆ Wśród głównych przyczyn utrzymywania się bezrobocia badani wskazują: brak miejsc pracy (90%), ukończenie szkół, po których nie ma pracy (67%), opłacalność pracy „na czarno” (56%), korzystanie z pomocy rodziny (52%) oraz brak kwalifikacji potrzebnych na rynku pracy (51%).
- ◆ Do negatywnych skutków bezrobocia respondenci zaliczają przede wszystkim: zły stan psychiczny bezrobotnych (42%), godzenie się pracowników na wyzysk, złe traktowanie w pracy (38%), godzenie się na niskie zarobki (37%) i ubożenie rodzin osób bezrobotnych (36%).
- ◆ Ankietowani uważają, że bezrobotni mogą liczyć na pomoc i wsparcie głównie ze strony rodziny oraz kręgu znajomych i przyjaciół. Instytucje państwowe, gminne, organizacje pozarządowe oraz parafie przez większość badanych postrzegane są jako obojętne na los osób dotkniętych bezrobociem. W ostatnim roku odnotowujemy niewielką poprawę opinii na ten temat.

Kolejne opracowanie z cyklu poświęconego problematyce rynku pracy w Polsce¹ ukazuje opinie Polaków na temat przyczyn i skutków utrzymywania się bezrobocia w kraju. Pozwala także poznać oceny badanych dotyczące zasięgu pomocy oferowanej bezrobotnym przez rodzinę, przyjaciół i znajomych, parafię, gminę, organizacje pozarządowe i instytucje państwowe.

PRZYCZYNY UTRZYMYWANIA SIĘ BEZROBOCIA W KRAJU

Polacy za główną przyczynę utrzymywania się bezrobocia w kraju uznają brak miejsc pracy (90% wskazań). Większość wskazuje także na niedostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy (67%) oraz opłacalność zatrudniania się „na czarno” (56%). Co drugi ankietowany tłumaczy utrzymywanie się tego zjawiska nieodpowiednimi kwalifikacjami ludzi (51%) oraz faktem, że osoby dotknięte bezrobociem znajdują oparcie w rodzinie, co może osłabiać ich motywację do znalezienia pracy (52%). Pozostałym czynnikom ankietowani przypisują znacznie mniejsze znaczenie - większość nie zgadza się z opiniami, że bezrobocie utrzymuje się, bo bezrobotni chętnie korzystają z zasiłków i pomocy opieki społecznej, nie podejmują starań o pracę, są niezaradni i nie potrafią jej znaleźć, a przede wszystkim, że dobrze prosperują bez stałego zatrudnienia.

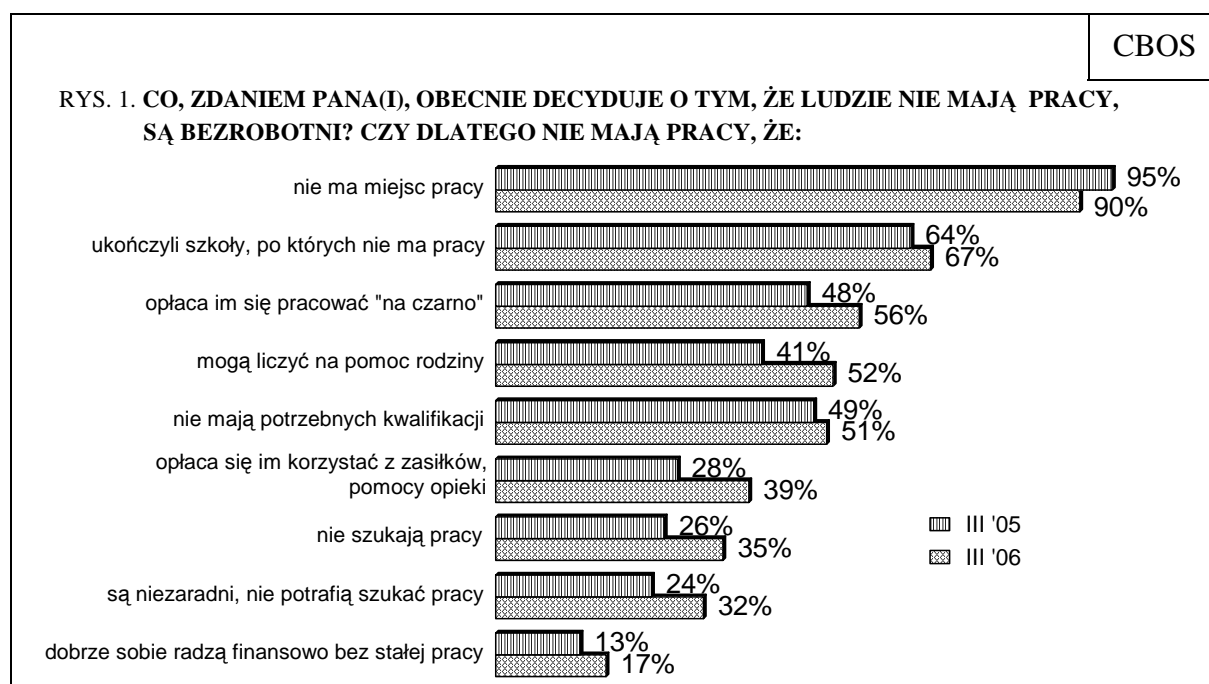
¹ Zob. komunikat CBOS „Rynek pracy i zagrożenie bezrobociem”, marzec 2006 (oprac. B. Wciórka). Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (190) zrealizowano w dniach 3-6 marca 2006 roku na liczącej 1081 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Co, zdaniem Pana(i), obecnie decyduje o tym, że ludzie nie mają pracy, są bezrobotni? Czy dlatego nie mają pracy, że:	Odsetki odpowiedzi twierdzących według terminów badań			
	III '03	III '04	III '05	III '06
- nie ma miejsc pracy	97	97	95	90
- ukończyli szkoły, po których nie ma pracy	68	79	64	67
- opłaca im się pracować „na czarno”	43	55	48	56
- mogą liczyć na pomoc rodziny	31	31	41	52
- nie mają potrzebnych kwalifikacji	38	60	49	51
- opłaca się im korzystać z zasiłków, pomocy opieki społecznej	24	30	28	39
- nie szukają pracy	19	29	26	35
- są niezaradni, nie potrafią szukać pracy	18	35	24	32
- dobrze sobie radzą finansowo bez stałej pracy	9	13	13	17

Badanym przedstawiono dziewięć czynników z prośbą, by **przy każdym z nich** orzekli, czy decyduje on czy nie o tym, że ludzie pozostają bez pracy

W ostatnim roku opinie na ten temat uległy zmianom. Obecnie nieco mniej badanych niż w marcu 2005 roku (spadek odsetka wskazań o 5 punktów) uważa, że przyczyną utrzymywania się bezrobocia jest zła sytuacja na rynku pracy. Umocniło się natomiast przekonanie, że bezrobocie w Polsce utrzymuje się na wysokim poziomie, bo bezrobotnym opłaca się pracować „na czarno” (wzrost o 8 punktów), wykorzystują pomoc rodziny oraz opieki społecznej (wzrost po 11 punktów), nie szukają pracy (wzrost o 9 punktów), nie potrafią jej znaleźć (wzrost o 8 punktów) oraz dobrze radzą sobie finansowo bez stałej pracy (wzrost o 4 punkty).

Stopniowe zmiany opinii odnotowujemy także w całym omawianym okresie (lata 2003 - 2006). Systematycznie rośnie odsetek respondentów dopatrujących się przyczyn trwania bezrobocia w tym, że osoby bez pracy mają oparcie w rodzinie i opiece społecznej i *de facto* nie podejmują starań o stałe zatrudnienie, dobrze prosperując bez niego.

Opinie na temat przyczyn utrzymywania się bezrobocia są zróżnicowane społecznie. Okazuje się, że im lepsze położenie społeczne badanych, tzn. im wyższe wykształcenie i lepsza sytuacja materialna, a także im młodszy wiek, tym częstsze na ogół opinie, że na trwanie bezrobocia ma wpływ istnienie szarej strefy umożliwiającej bezrobotnym pracę „na czarno”, oparcie w rodzinie oraz niezaradność przy poszukiwaniu pracy. Ludzie młodzi, a szczególnie uczniowie i studenci, częściej niż inni wskazują ponadto na takie cechy bezrobotnych, jak nieodpowiednie kwalifikacje oraz brak motywacji do poszukiwania pracy. Warto też zauważyć, że ci, którzy sami doświadczają bezrobocia, nie różnią się w sposób zasadniczy od ogółu badanych w swoich poglądach na przyczyny jego trwania, nieco częściej wymieniają jedynie opłacalność pracy „na czarno” i nieodpowiednie kwalifikacje bezrobotnych, natomiast rzadziej niż inni wskazują na niezaradność bezrobotnych przy poszukiwaniu pracy.

SPOŁECZNE SKUTKI BEZROBOCIA

Ankietowanym przedstawiliśmy listę rozmaitych następstw bezrobocia prosząc, by wskazali wśród nich trzy, które uznają za najgorsze. Polacy w pełni zdają sobie sprawę z tego, że bezrobocie negatywnie odbija się na wielu sferach życia bezrobotnych, ich rodzin, a także osób mających zatrudnienie. Przede wszystkim jednak podkreślają zły stan psychiczny osób pozostających bez pracy - przygnębienie, utratę chęci do życia (42%). Niemal równie często dostrzegają negatywny wpływ bezrobocia na pracujących, którzy z obawy przed utratą zatrudnienia godzą się na wyzysk, złe traktowanie w pracy (38%). W takim samym stopniu niepokoi ich to, że ludzie zagrożeni bezrobociem zgadzają się na niskie zarobki (37%), a rodziny dotknięte bezrobociem ubożeją (36%). Znaczne grupy respondentów podkreślają też podatność bezrobotnych na konflikt z prawem i niebezpieczeństwo wzrostu przestępczości (32%) oraz szkodliwy wpływ bezrobocia na życie ludzi młodych, niemających szans na usamodzielnienie się bez pracy (30%). Ponad jedna czwarta ankietowanych zwraca uwagę na fakt, że rodziny osób bezrobotnych ulegają dezintegracji (29%) oraz że brak zatrudnienia

zmusza ludzi do szukania nielegalnej pracy „na czarno”, bez uprawnień socjalnych (28%). Zdecydowanie najmniej osób niepokoi to, że żyjący z zasiłków bezrobotni odzwyczajają się od pracy (19%).

Tabela 2

Bezrobocie powoduje różne skutki. Z podanej listy proszę wybrać trzy, Pana(i) zdaniem, najgorsze skutki bezrobocia	Wskazania respondentów według terminów badań			
	III '03	III '04	III '05	III '06
	w procentach			
Ludzie, którzy nie mają pracy, są przygnębieni i tracą chęć do życia	43	48	40	42
Ludzie godzą się na wyzysk, złe traktowanie w pracy, aby ją tylko utrzymać	37	33	40	38
Ludzie godzą się na niskie zarobki, aby tylko mieć pracę	35	40	36	37
Rodziny osób bezrobotnych ubożeją	45	36	38	36
Ludzie, którzy nie mają pracy, łatwiej wchodzi w konflikt z prawem, wzrasta przestępczość	38	35	32	32
Młodzi ludzie po ukończeniu szkół nie mogą rozpocząć samodzielnego, dorosłego życia	30	25	29	30
Rodziny osób bezrobotnych ulegają skłóceniu, rozbiciu	33	34	29	29
Ludzie muszą pracować „na czarno”, bez uprawnień socjalnych, np. bez prawa do emerytury, ubezpieczeń zdrowotnych, urlopu	24	27	28	28
Ludzie, którzy żyją z zasiłków dla bezrobotnych, odzwyczajają się od pracy	10	15	16	19
Trudno powiedzieć	0	0	2	1
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazywać różne skutki bezrobocia				

Tegoroczne opinie są bardzo zbliżone do deklarowanych przed rokiem. Z dłuższej perspektywy czasowej widać jednak, że w latach 2003 - 2006 systematycznie rośnie odsetek badanych uznających za najgorszy skutek bezrobocia to, że bezrobotni żyjący z zasiłków odzwyczajają się od pracy.

Poglądy ankietowanych są zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Kobiety częściej niż mężczyźni podkreślają negatywny wpływ bezrobocia na kondycję psychiczną osób nim dotkniętych oraz na sytuację życiową młodego pokolenia. Mężczyźni z kolei częściej akcentują to, że ludzie pod presją bezrobocia godzą się na niskie zarobki i wyzysk w pracy. Wskazania na wyzysk rosną także wraz z wykształceniem, pozycją zawodową i finansową oraz wielkością miejsca zamieszkania badanych. Szczególnie uwrażliwieni na tę

sprawę są ludzie z wyższym wykształceniem, o wysokiej pozycji zawodowej, najlepiej sytuowani, mieszkańcy wielkich miast, a także uczniowie i studenci. Ponadto im wyższe wykształcenie, tym częściej ankietowani za najgorszy skutek bezrobocia uznają konieczność pracy „na czarno”, bez uprawnień socjalnych, tym rzadziej natomiast wskazują na ubożenie oraz dezintegrację rodzin osób dotkniętych bezrobociem. Warto zaznaczyć, że poglądy respondentów doświadczających bezrobocia są w tych kwestiach zbliżone do opinii ogółu badanych, z tym jednak, że bezrobotni do negatywnych skutków bezrobocia nieco rzadziej zaliczają przestępczość, częściej natomiast zwracają uwagę na niebezpieczeństwo odzwyczajania się od pracy, grożące osobom korzystającym ze wsparcia instytucjonalnego.

OPARCIE SPOŁECZNE

Zdaniem ankietowanych, głównym gwarantem bezpieczeństwa socjalnego osób dotkniętych bezrobociem jest rodzina. Przekonanie, że można na nią liczyć w tak traumatycznym doświadczeniu, jest niemal powszechne (86%) i w ostatnim roku nieco się umocniło (wzrost wskazań o 6 punktów). Większość Polaków (65%) uważa także, że pomoc bezrobotnym zapewniają znajomi i przyjaciele. Pogląd ten wyraża obecnie znacznie więcej osób niż przed rokiem (wzrost wskazań o 11 punktów), nadal jednak ponad jedna czwarta badanych jest zdania, że bezrobotni są pozostawieni sami sobie nawet przez tak bliskie osoby.

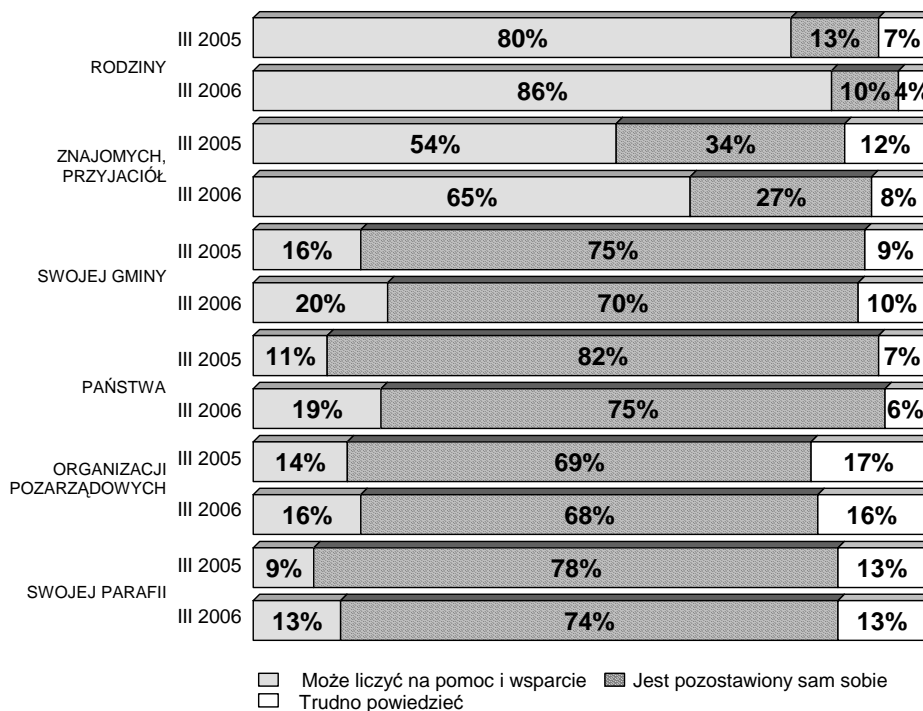
Pozostałe instytucje odgrywają, zdaniem respondentów, znacznie mniej istotną rolę w budowaniu oparcia społecznego. Zaledwie co piąty badany uważa, że bezrobotni mogą liczyć na swoją gminę (20%, wzrost o 4 punkty) i tyle samo osób wskazuje na instytucje państwowe, których notowania poprawiły się w ostatnim roku (19%, wzrost o 8 punktów). Tylko co szósty ankietowany (16%) jest zdania, że bezrobotnym pomagają organizacje pozarządowe, a jeszcze mniej osób (13%, wzrost o 4 punkty) dostrzega dla nich oparcie w parafii². Trzeba wyraźnie powiedzieć, że gmina i państwo, organizacje pozarządowe oraz parafie przez większość badanych postrzegane są jako obojętne na los osób dotkniętych bezrobociem.

---

² Zob. komunikaty CBOS: „Co łączy Polaków z parafią?” oraz „Polacy o parafii działającej w ich miejscu zamieszkania”, marzec 2005 (oprac. B. Wciórka).

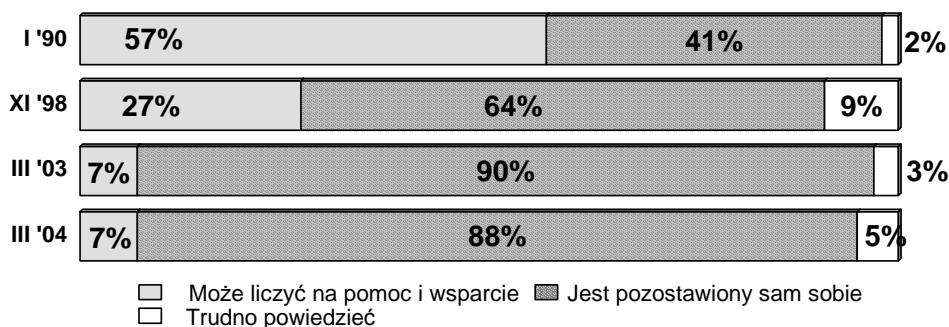

RYS. 2. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY BEZROBOTNY, KTÓRY UTRACIŁ PRACĘ LUB NIE ZNAJDUJE JEJ PO UKOŃCZENIU SZKOŁY, MOŻE OBECNIE LICZYĆ NA POMOC I WSPARCIE ZE STRONY..., CZY TEŻ FAKTYCZNIE JEST POZOSTAWIONY SAM SOBIE?

Uwagę zwraca bardzo krytyczna ocena stosunku państwa do bezrobotnych. Warto przypomnieć, że u progu przemian Polacy zupełnie inaczej oceniali jego rolę.

RYS. 3. JAK PAN(I) MYŚLI, CZY CZŁOWIEK, KTÓRY STRACI PRACĘ, MOŻE LICZYĆ NA POMOC I WSPARCIE ZE STRONY PAŃSTWA, CZY TEŻ FAKTYCZNIE JEST POZOSTAWIONY SAM SOBIE?

W roku 1990, kiedy bezrobocie było jeszcze niskie, ponad połowa ankietowanych wierzyła w to, że zapewni ono bezrobotnym bezpieczeństwo socjalne. Jednak osiem lat później (w 1998 roku), po trudnych doświadczeniach związanych z pierwszą falą bezrobocia, już tylko ponad jedna czwarta badanych uważała, że w przypadku utraty pracy można liczyć na państwo. Wraz z gwałtownym wzrostem bezrobocia w kolejnych latach niemal dla wszystkich Polaków stało się oczywiste, że państwo nie wypełnia swych obowiązków wobec obywateli, których dotknęło bezrobocie. Opinie te w latach 2005 oraz 2006 nieco się poprawiły, nadal jednak zdecydowana większość badanych jest zdania, że bezrobotni nie mogą liczyć na pomoc ze strony państwa.

Poglądy na temat stosunku różnych grup i instytucji do bezrobotnych są silnie zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Opinie o pomocy ze strony rodziny oraz kręgu znajomych i przyjaciół, a także organizacji pozarządowych wyraźnie zależą od cech położenia społecznego badanych i są tym lepsze, im respondenci są młodszy oraz lepiej wykształceni i sytuowani. Okazuje się ponadto, że znajomych oraz organizacje pozarządowe najgorzej oceniają mieszkańcy wsi i małych miast, a im większe miasto, tym na ogół lepsze opinie o ich stosunku do bezrobotnych. Gminne władze samorządowe najgorzej oceniane są właśnie w największych miastach, natomiast najlepiej wypadają w opiniach ludzi młodych, szczególnie uczniów i studentów, którzy także nieco mniej krytycznie niż inni oceniają rolę państwa oraz organizacji pozarządowych w zapewnianiu bezrobotnym oparcia społecznego.

Polacy upatrują przyczyn utrzymywania się bezrobocia przede wszystkim w czynnikach strukturalnych, głównie makroekonomicznych, kształtujących sytuację na rynku pracy oraz - w mniejszym stopniu - w niedostosowaniu systemu edukacji do potrzeb tego rynku, a także w opłacalności pracy „na czarno”. Zdaniem połowy badanych, do trwania bezrobocia przyczyniają się także nieodpowiednie kwalifikacje bezrobotnych oraz to, że mają oparcie w rodzinie, co może osłabiać ich motywację do znalezienia pracy. Pozostałym czynnikom ankietowani przypisują wyraźnie mniejsze znaczenie, jednak niektóre z nich wskazują częściej niż przed rokiem. Obecnie respondenci bardziej skłonni są dopatrywać się przyczyn trwania bezrobocia w cechach i postawach bezrobotnych, takich jak: skłonność do

wykorzystywania systemu instytucjonalnego oparcia społecznego, brak motywacji do poszukiwania pracy oraz niezaradność w tej dziedzinie. W ostatnim roku umocnił się także pogląd, że bezrobocie w Polsce utrzymuje się na wysokim poziomie, gdyż bezrobotni znajdują oparcie w rodzinie i opłaca im się praca w szarej strefie gospodarki. Odnotowane zmiany opinii mogą świadczyć o nasilaniu się w Polsce krytycznego stosunku do osób bezrobotnych.

Wielu Polaków w pełni zdaje sobie sprawę z tego, że bezrobocie ma negatywny wpływ na różne sfery życia bezrobotnych, ich rodzin, a także osób mających zatrudnienie. Najczęściej podkreślają jego niszczący wpływ na stan psychiczny bezrobotnych oraz na postawy pracowników, którzy z obawy przed utratą zatrudnienia godzą się na wyzysk, złe traktowanie w pracy oraz niskie zarobki. Za niebezpieczne uznają ponadto ubożenie i dezintegrację rodzin dotkniętych bezrobociem, a także podatność bezrobotnych na wchodzenie w konflikt z prawem. Do najgorszych skutków zaliczają również to, że bezrobocie utrudnia start życiowy młodzieży oraz zmusza ludzi do szukania nielegalnej pracy „na czarno”, bez uprawnień socjalnych. Wciąż najmniej niepokoi badanych ewentualność, że bezrobotni żyjący z zasiłków odzwyczajają się od pracy, jednak w ostatnich latach (2003 - 2006) systematycznie rośnie odsetek uznających właśnie ten skutek bezrobocia za najgorszy.

W przekonaniu Polaków niezmiennie podstawowym gwarantem bezpieczeństwa socjalnego osób dotkniętych bezrobociem pozostaje rodzina. Większość badanych uważa także, że pomoc i wsparcie zapewniają im znajomi lub przyjaciele. Natomiast instytucje państwowe, gminne, organizacje pozarządowe oraz parafie odgrywają, zdaniem respondentów, znacznie mniej istotną rolę w budowaniu oparcia społecznego i przez większość badanych postrzegane są jako obojętne na los osób dotkniętych bezrobociem. Trzeba jednak przyznać, że w ostatnim roku nieco poprawiły się opinie na temat stosunku tych instytucji do bezrobotnych.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Co, zdaniem Pana(i), obecnie decyduje o tym, że ludzie nie mają pracy, są bezrobotni? Czy nie mają pracy dlatego, że **opłaca im się pracować na czarno**?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	56	35	8	1080
Płeć				
Mężczyźni	61	31	8	514
Kobiety	53	38	9	566
Wiek				
18-24 lat	70	25	5	155
25-34	67	28	5	195
35-44	61	32	7	174
45-54	55	36	9	199
55-64	54	39	7	139
65 lat i więcej	37	48	15	217
Miejsce zamieszkania				
Wieś	52	39	10	399
Miasto do 20 tys.	61	34	5	147
20-100 tys.	58	32	10	217
101-500 tys.	60	34	6	194
501 tys.i więcej mieszk.	59	31	9	123
Wykształcenie				
Podstawowe	44	44	12	312
Zasadnicze zawodowe	58	34	8	276
Średnie	62	32	6	375
Wyższe	68	23	9	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	71	17	12	64
Prac.umysł.niż.szczebła	62	36	3	98
Pracownicy fiz.- umysł.	65	29	6	100
Robotnicy wykwalifikowani	67	23	10	104
Robotnicy niewykwalifik.	67	33	0	36
Rolnicy	41	47	12	48
Pracujący na własny rach.	67	17	16	37
Bierni zawodowo				
Renciści	39	48	12	103
Emeryci	42	46	12	254
Uczniowie i studenci	75	21	4	65
Bezrobotni	62	35	4	144
Gospodynie domowe i inni	61	33	6	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	65	29	5	167
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	62	23	15	79
sekt. pryw. poza rolnict.	67	27	6	206
prywatnym gosp. rolnym	36	47	17	49
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	56	40	4	131
301-500	52	39	9	168
501-900	56	38	6	234
901-1200	56	34	9	94
Powyżej 1200 zł	77	17	6	77
Ocena własnych war. mater.				
Złe	46	46	8	302
Średnie	56	35	10	472
Dobre	68	25	7	305
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	57	39	4	58
Raz w tygodniu	55	36	9	525
1-2 razy w miesiącu	56	37	6	182
Kilka razy w roku	60	32	8	185
W ogóle nie uczestniczy	58	31	11	129
Poglądy polityczne				
Lewica	59	36	5	150
Centrum	61	33	6	290
Prawica	61	30	9	335
Trudno powiedzieć	46	42	13	303

Tabela 2. Co, zdaniem Pana(i), obecnie decyduje o tym, że ludzie nie mają pracy, są bezrobotni? Czy nie mają pracy dlatego, że **mogą liczyć na pomoc rodziny?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	52	40	8	1081
Płeć				
Mężczyźni	56	37	7	515
Kobiety	48	43	10	566
Wiek				
18-24 lat	67	30	3	155
25-34	53	40	7	195
35-44	55	38	8	174
45-54	44	47	9	200
55-64	56	38	6	139
65 lat i więcej	42	44	15	217
Miejsce zamieszkania				
Wieś	47	43	11	399
Miasto do 20 tys.	51	43	6	147
20-100 tys.	56	38	6	217
101-500 tys.	54	38	8	194
501 tys.i więcej mieszk.	57	33	10	124
Wykształcenie				
Podstawowe	46	42	12	312
Zasadnicze zawodowe	46	45	9	277
Średnie	59	34	6	375
Wyższe	55	39	6	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	54	35	11	64
Prac.umysł.niż.szczegła	55	40	5	98
Pracownicy fiz.- umysł.	58	36	6	100
Robotnicy wykwalifikowani	48	41	11	105
Robotnicy niewykwalifik.	43	44	13	36
Rolnicy	49	48	3	48
Pracujący na własny rach.	74	16	10	37
Bierni zawodowo				
Renciści	44	43	13	103
Emeryci	47	43	10	254
Uczniowie i studenci	66	29	5	65
Bezrobotni	51	43	6	144
Gospodynie domowe i inni	54	34	12	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	52	39	9	167
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	59	33	9	79
sekt. pryw. poza rolnict.	59	34	7	207
prywatnym gosp. rolnym	44	46	10	49
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	41	51	8	131
301-500	49	41	10	168
501-900	54	40	7	234
901-1200	52	40	8	94
Powyżej 1200 zł	62	32	6	77
Ocena własnych war. mater.				
Złe	42	50	8	302
Średnie	53	38	9	473
Dobre	60	33	8	305
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	50	42	8	58
Raz w tygodniu	51	40	9	525
1-2 razy w miesiącu	49	43	7	183
Kilka razy w roku	57	38	5	185
W ogóle nie uczestniczy	50	37	13	129
Poglądy polityczne				
Lewica	52	42	7	150
Centrum	53	39	7	291
Prawica	58	34	8	335
Trudno powiedzieć	44	46	11	303

Tabela 3. Co, zdaniem Pana(i), obecnie decyduje o tym, że ludzie nie mają pracy, są bezrobotni? Czy nie mają pracy dlatego, że **opłaca się im korzystać z zasiłków, pomocy opieki społecznej?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	55	7	1081
Płeć				
Mężczyźni	40	54	6	515
Kobiety	37	55	8	566
Wiek				
18-24 lat	46	50	3	155
25-34	40	57	3	195
35-44	44	48	8	174
45-54	37	56	7	200
55-64	39	53	7	139
65 lat i więcej	28	60	12	217
Miejsce zamieszkania				
Wies	39	54	8	399
Miasto do 20 tys.	38	56	6	147
20-100 tys.	38	54	8	217
101-500 tys.	40	55	5	194
501 tys.i więcej mieszk.	36	58	6	124
Wykształcenie				
Podstawowe	33	57	10	312
Zasadnicze zawodowe	43	50	7	277
Średnie	40	55	5	375
Wyższe	37	59	4	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	38	55	7	64
Prac.umysł.niż.szczebla	43	55	3	98
Pracownicy fiz.- umysł.	35	60	4	100
Robotnicy wykwalifikowani	47	48	6	105
Robotnicy niewykwalifik.	52	48	0	36
Rolnicy	34	58	8	48
Pracujący na własny rach.	49	41	10	37
Bierni zawodowo				
Renciści	30	60	10	103
Emeryci	32	57	11	254
Uczniowie i studenci	50	46	4	65
Bezrobotni	38	57	5	144
Gospodynie domowe i inni	46	46	9	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	41	54	5	167
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	39	52	9	79
sekt. pryw. poza rolnict.	45	52	3	207
prywatnym gosp. rolnym	31	60	9	49
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	34	59	7	131
301-500	42	51	7	168
501-900	40	55	5	234
901-1200	35	57	8	94
Powyżej 1200 zł	45	52	3	77
Ocena własnych war. mater.				
Złe	29	64	7	302
Średnie	37	56	8	473
Dobre	51	43	6	305
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	34	59	6	58
Raz w tygodniu	38	54	8	525
1-2 razy w miesiącu	43	53	4	183
Kilka razy w roku	37	57	6	185
W ogóle nie uczestniczy	38	55	8	129
Poglądy polityczne				
Lewica	42	54	4	150
Centrum	41	55	5	291
Prawica	41	53	6	335
Trudno powiedzieć	32	57	11	303

Tabela 4. Co, zdaniem Pana(i), obecnie decyduje o tym, że ludzie nie mają pracy, są bezrobotni? Czy nie mają pracy dlatego, że **nie szukają pracy?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	35	60	6	1081
Płeć				
Mężczyźni	36	58	6	515
Kobiety	34	62	5	566
Wiek				
18-24 lat	48	47	5	155
25-34	38	57	5	195
35-44	38	56	6	174
45-54	33	63	5	200
55-64	32	63	5	139
65 lat i więcej	22	70	8	217
Miejsce zamieszkania				
Wieś	34	61	5	399
Miasto do 20 tys.	31	65	4	147
20-100 tys.	34	58	8	217
101-500 tys.	37	57	6	194
501 tys.i więcej mieszk.	37	59	3	124
Wykształcenie				
Podstawowe	25	69	6	312
Zasadnicze zawodowe	36	57	7	277
Średnie	42	54	4	375
Wyższe	34	63	4	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	38	59	3	64
Prac.umysł.niż.szczebla	47	51	2	98
Pracownicy fiz.- umysł.	42	53	6	100
Robotnicy wykwalifikowani	35	56	10	105
Robotnicy niewykwalifik.	40	60	0	36
Rolnicy	29	69	2	48
Pracujący na własny rach.	61	37	2	37
Bierni zawodowo				
Renciści	26	66	8	103
Emeryci	25	69	6	254
Uczniowie i studenci	43	51	6	65
Bezrobotni	32	63	5	144
Gospodynie domowe i inni	39	51	10	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	40	57	3	167
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	39	50	11	79
sekt. pryw. poza rolnict.	45	52	4	207
prywatnym gosp. rolnym	29	66	5	49
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	33	63	4	131
301-500	33	62	6	168
501-900	35	60	6	234
901-1200	31	63	7	94
Powyżej 1200 zł	42	56	2	77
Ocena własnych war. mater.				
Złe	21	72	7	302
Średnie	34	60	5	473
Dobre	48	47	5	305
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	39	52	9	58
Raz w tygodniu	34	60	6	525
1-2 razy w miesiącu	38	59	4	183
Kilka razy w roku	37	57	6	185
W ogóle nie uczestniczy	29	66	4	129
Poglądy polityczne				
Lewica	37	58	5	150
Centrum	34	61	5	291
Prawica	39	56	5	335
Trudno powiedzieć	30	63	7	303

Tabela 5. Co, zdaniem Pana(i), obecnie decyduje o tym, że ludzie nie mają pracy, są bezrobotni? Czy nie mają pracy dlatego, że są **nieszaradni** - **nie potrafią szukać pracy?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	62	7	1081
Płeć				
Mężczyźni	32	60	7	515
Kobiety	31	63	6	566
Wiek				
18-24 lat	42	56	2	155
25-34	39	58	3	195
35-44	33	59	8	174
45-54	31	62	8	200
55-64	27	68	5	139
65 lat i więcej	21	67	12	217
Miejsce zamieszkania				
Wies	30	61	9	399
Miasto do 20 tys.	29	64	7	147
20-100 tys.	32	62	6	217
101-500 tys.	30	67	3	194
501 tys.i więcej mieszk.	41	53	6	124
Wykształcenie				
Podstawowe	26	64	10	312
Zasadnicze zawodowe	31	62	7	277
Średnie	34	63	3	375
Wyższe	41	52	7	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	43	51	7	64
Prac.umysł.niż.szczebla	42	52	6	98
Pracownicy fiz.- umysł.	35	63	2	100
Robotnicy wykwalifikowani	32	64	4	105
Robotnicy niewykwalifik.	35	57	8	36
Rolnicy	32	59	9	48
Pracujący na własny rach.	56	37	7	37
Bierni zawodowo				
Renciści	26	65	9	103
Emeryci	21	69	10	254
Uczniowie i studenci	47	51	2	65
Bezrobotni	26	70	4	144
Gospodynie domowe i inni	38	54	9	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	39	58	3	167
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	36	54	11	79
sekt. pryw. poza rolnict.	39	57	4	207
prywatnym gosp. rolnym	29	60	11	49
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	26	68	6	131
301-500	23	69	8	168
501-900	33	60	7	234
901-1200	28	66	6	94
Powyżej 1200 zł	43	53	4	77
Ocena własnych war. mater.				
Złe	19	73	8	302
Średnie	31	62	7	473
Dobre	46	49	5	305
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	33	59	8	58
Raz w tygodniu	31	62	7	525
1-2 razy w miesiącu	38	57	5	183
Kilka razy w roku	30	64	5	185
W ogóle nie uczestniczy	29	63	8	129
Poglądy polityczne				
Lewica	35	59	6	150
Centrum	32	60	8	291
Prawica	35	60	4	335
Trudno powiedzieć	26	66	8	303

Tabela 6. Bezrobocie powoduje różne skutki. Z podanej listy proszę wybrać trzy, Pana(i) zdaniem, najgorsze skutki bezrobocia: 1 - rodziny osób bezrobotnych ubożeją; 2 - rodziny osób bezrobotnych ulegają skłóceniu, rozbiciu; 3 - ludzie, którzy żyją z zasiłków dla bezrobotnych, odzwyczajają się od pracy; 4 - ludzie, którzy nie mają pracy, są przygnębieni i tracą chęć do życia; 5 - ludzie godzą się na niskie zarobki, aby tylko mieć pracę; 6 - ludzie muszą pracować „na czarno”, bez uprawnień socjalnych, np. bez prawa do emerytury, ubezpieczeń zdrowotnych, urlopu; 7 - ludzie, którzy nie mają pracy, łatwiej wchodzi w konflikt z prawem, wzrasta przestępczość; 8 - młodzi ludzie po ukończeniu szkół nie mogą rozpocząć samodzielnego, dorosłego życia

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	36	29	19	42	37	28	32	30
Płeć								
Mężczyźni	39	29	19	36	40	30	32	27
Kobiety	34	28	20	48	34	25	32	33
Wiek								
18-24 lat	34	25	17	41	43	26	29	38
25-34	29	27	21	43	37	33	28	28
35-44	34	34	22	43	36	34	27	26
45-54	38	25	20	42	36	28	35	32
55-64	42	35	23	37	36	24	36	35
65 lat i więcej	41	28	15	45	33	20	38	26
Miejsce zamieszkania								
Wies	40	29	23	37	35	27	33	32
Miasto do 20 tys.	32	24	25	39	40	28	24	34
20-100 tys.	38	29	17	45	37	27	34	26
101-500 tys.	36	31	15	49	37	27	34	27
501 tys.i więcej mieszk.	30	27	13	45	39	30	35	32
Wykształcenie								
Podstawowe	41	31	20	43	34	22	32	29
Zasadnicze zawodowe	37	33	21	40	42	28	28	31
Średnie	34	26	19	43	36	30	35	30
Wyższe	32	21	17	42	34	33	35	33
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	28	30	15	40	30	30	43	34
Prac.umysł.niż.szczebła	31	25	15	43	38	33	31	32
Pracownicy fiz.- umysł.	31	17	12	53	43	37	25	33
Robotnicy wykwalifikowani	41	28	20	37	51	34	19	29
Robotnicy niewykwalifik.	43	31	26	45	40	26	30	27
Rolnicy	34	29	15	38	31	25	43	36
Pracujący na własny rach.	25	25	38	34	34	27	43	22
Bierni zawodowo								
Renciści	39	29	17	40	32	28	36	29
Emeryci	40	31	20	43	33	20	38	27
Uczniowie i studenci	39	29	16	40	34	27	22	39
Bezrobotni	38	32	25	42	37	28	27	29
Gospodynie domowe i inni	31	36	23	40	33	19	40	33
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	35	24	14	44	37	32	35	32
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	41	23	25	42	44	28	28	22
sekt. pryw. poza rolnict.	31	29	20	42	41	34	27	31
prywatnym gosp. rolnym	30	28	21	32	26	31	39	41
Dochody na jedną osobę								
Do 300 zł	39	36	19	37	45	24	36	26
301-500	37	26	21	45	36	28	29	31
501-900	41	29	19	43	34	27	30	27
901-1200	36	26	20	39	34	28	34	31
Powyżej 1200 zł	28	20	21	37	48	32	33	32
Ocena własnych war. mater.								
Złe	41	32	15	41	35	27	34	31
Średnie	37	29	20	42	37	29	28	30
Dobre	31	25	23	44	38	27	38	30
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	29	29	10	47	34	30	37	37
Raz w tygodniu	38	27	23	41	39	26	34	30
1-2 razy w miesiącu	40	28	19	43	33	29	29	32
Kilka razy w roku	34	30	16	44	37	30	30	29
W ogóle nie uczestniczy	34	32	16	40	33	28	30	27
Poglądy polityczne								
Lewica	30	27	21	40	40	27	35	27
Centrum	38	27	21	43	42	29	28	31
Prawica	31	29	20	41	35	29	38	32
Trudno powiedzieć	44	30	17	43	33	25	29	30

(continued)

Tabela 6 (cd.). Bezrobocie powoduje różne skutki. Z podanej listy proszę wybrać trzy, Pana(i) zdaniem, najgorsze skutki bezrobocia: 9 - ludzie godzą się na wyzysk, złe traktowanie w pracy, aby ją tylko utrzymać

(%)

	9	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	38	1	1081
Płeć			
Mężczyźni	42	0	515
Kobiety	35	1	566
Wiek			
18-24 lat	41	0	155
25-34	48	0	195
35-44	38	1	174
45-54	39	1	200
55-64	30	0	139
65 lat i więcej	32	2	217
Miejsce zamieszkania			
Wieś	32	2	399
Miasto do 20 tys.	40	1	147
20-100 tys.	39	0	217
101-500 tys.	42	0	194
501 tys. i więcej mieszk.	49	0	124
Wykształcenie			
Podstawowe	34	1	312
Zasadnicze zawodowe	33	0	277
Średnie	43	0	375
Wyższe	48	1	117
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	50	0	64
Prac. umysł. niż. szczebla	47	0	98
Pracownicy fiz.- umysł.	43	1	100
Robotnicy wykwalifikowani	41	0	105
Robotnicy niewykwalifik.	30	0	36
Rolnicy	35	2	48
Pracujący na własny rach.	39	3	37
Bierni zawodowo			
Renciści	40	0	103
Emeryci	29	2	254
Uczniowie i studenci	49	0	65
Bezrobotni	34	0	144
Gospodynie domowe i inni	41	0	27
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	46	0	167
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	42	0	79
sekt. pryw. poza rolnict.	40	1	207
prywatnym gosp. rolnym	36	2	49
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	35	0	131
301-500	35	2	168
501-900	44	0	234
901-1200	45	0	94
Powyżej 1200 zł	47	0	77
Ocena własnych war. mater.			
Złe	37	1	302
Średnie	39	1	473
Dobre	39	0	305
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	33	1	58
Raz w tygodniu	36	0	525
1-2 razy w miesiącu	38	0	183
Kilka razy w roku	45	1	185
W ogóle nie uczestniczy	42	2	129
Poglądy polityczne			
Lewica	53	0	150
Centrum	39	0	291
Prawica	39	1	335
Trudno powiedzieć	29	2	303

Tabela 7. Jak Pan(i) sądzi, czy bezrobotny, który utracił pracę lub nie znajduje jej po ukończeniu szkoły, może obecnie liczyć na pomoc i wsparcie ze strony **znajomych, przyjaciół**, czy też faktycznie jest pozostawiony sam sobie? 1 - Może liczyć na pomoc i wsparcie; 2 - Jest pozostawiony sam sobie

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	65	27	9	1081
Płeć				
Mężczyźni	68	24	8	515
Kobiety	61	29	10	566
Wiek				
18-24 lat	81	14	5	155
25-34	72	21	7	195
35-44	74	22	4	174
45-54	59	32	10	200
55-64	61	30	9	139
65 lat i więcej	46	39	16	217
Miejsce zamieszkania				
Wieś	60	30	10	399
Miasto do 20 tys.	58	33	9	147
20-100 tys.	69	21	10	217
101-500 tys.	68	27	6	194
501 tys.i więcej mieszk.	74	21	5	124
Wykształcenie				
Podstawowe	51	35	14	312
Zasadnicze zawodowe	59	32	9	277
Średnie	73	22	6	375
Wyższe	85	11	4	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	86	7	8	64
Prac.umysł.niż.szczebła	84	11	6	98
Pracownicy fiz.- umysł.	77	16	7	100
Robotnicy wykwalifikowani	70	25	6	105
Robotnicy niewykwalifik.	58	39	3	36
Rolnicy	57	39	4	48
Pracujący na własny rach.	76	21	3	37
Bierni zawodowo				
Renciści	53	36	11	103
Emeryci	47	40	14	254
Uczniowie i studenci	77	14	9	65
Bezrobotni	64	30	6	144
Gospodynie domowe i inni	69	12	19	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	77	16	7	167
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	77	15	8	79
sekt. pryw. poza rolnict.	76	21	3	207
prywatnym gosp. rolnym	52	42	7	49
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	62	34	4	131
301-500	66	27	8	168
501-900	67	23	10	234
901-1200	70	22	8	94
Powyżej 1200 zł	70	20	10	77
Ocena własnych war. mater.				
Złe	52	38	10	302
Średnie	65	27	9	473
Dobre	77	16	7	305
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	64	33	2	58
Raz w tygodniu	63	28	9	525
1-2 razy w miesiącu	67	24	8	183
Kilka razy w roku	65	27	8	185
W ogóle nie uczestniczy	65	23	12	129
Poglądy polityczne				
Lewica	70	23	7	150
Centrum	67	26	7	291
Prawica	71	22	7	335
Trudno powiedzieć	52	35	13	303

Tabela 8. Jak Pan(i) sądzi, czy bezrobotny, który utracił pracę lub nie znajduje jej po ukończeniu szkoły, może obecnie liczyć na pomoc i wsparcie ze strony **swojej gminy**, czy też faktycznie jest pozostawiony sam sobie? 1 - Może liczyć na pomoc i wsparcie; 2 - Jest pozostawiony sam sobie

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	70	10	1081
Płeć				
Mężczyźni	25	67	8	515
Kobiety	17	73	11	566
Wiek				
18-24 lat	28	65	6	155
25-34	16	75	8	195
35-44	17	74	9	174
45-54	22	68	10	200
55-64	21	70	9	139
65 lat i więcej	19	67	14	217
Miejsce zamieszkania				
Wieś	21	72	7	399
Miasto do 20 tys.	26	64	10	147
20-100 tys.	20	71	9	217
101-500 tys.	21	69	10	194
501 tys.i więcej mieszk.	13	71	17	124
Wykształcenie				
Podstawowe	19	68	13	312
Zasadnicze zawodowe	21	74	6	277
Średnie	20	72	8	375
Wyższe	24	61	15	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	25	60	15	64
Prac.umysł.niż.szczebła	26	64	10	98
Pracownicy fiz.- umysł.	20	67	13	100
Robotnicy wykwalifikowani	21	73	5	105
Robotnicy niewykwalifik.	12	82	6	36
Rolnicy	16	80	4	48
Pracujący na własny rach.	19	71	10	37
Bierni zawodowo				
Renciści	14	74	12	103
Emeryci	19	68	12	254
Uczniowie i studenci	34	56	10	65
Bezrobotni	18	79	2	144
Gospodynie domowe i inni	20	65	15	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	29	63	8	167
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	19	70	10	79
sekt. pryw. poza rolnict.	17	73	10	207
prywatnym gosp. rolnym	15	78	7	49
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	14	81	5	131
301-500	25	68	7	168
501-900	23	69	8	234
901-1200	15	65	19	94
Powyżej 1200 zł	25	63	12	77
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	76	8	302
Średnie	20	69	11	473
Dobre	24	67	9	305
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	19	71	10	58
Raz w tygodniu	22	68	10	525
1-2 razy w miesiącu	19	73	8	183
Kilka razy w roku	19	73	7	185
W ogóle nie uczestniczy	17	71	12	129
Poglądy polityczne				
Lewica	23	72	6	150
Centrum	20	71	9	291
Prawica	23	68	9	335
Trudno powiedzieć	17	71	12	303

Tabela 9. Jak Pan(i) sądzi, czy bezrobotny, który utracił pracę lub nie znajduje jej po ukończeniu szkoły, może obecnie liczyć na pomoc i wsparcie ze strony państwa, czy też faktycznie jest pozostawiony sam sobie?
1 - Może liczyć na pomoc i wsparcie; 2 - Jest pozostawiony sam sobie

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	19	75	6	1081
Płeć				
Mężczyźni	24	71	5	515
Kobiety	15	79	6	566
Wiek				
18-24 lat	26	71	2	155
25-34	16	81	3	195
35-44	15	78	7	174
45-54	22	73	5	200
55-64	18	74	8	139
65 lat i więcej	20	71	9	217
Miejsce zamieszkania				
Wieś	22	73	5	399
Miasto do 20 tys.	23	70	6	147
20-100 tys.	18	76	6	217
101-500 tys.	15	81	4	194
501 tys.i więcej mieszk.	16	75	9	124
Wykształcenie				
Podstawowe	24	68	8	312
Zasadnicze zawodowe	16	80	5	277
Średnie	17	78	5	375
Wyższe	24	72	4	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	23	74	3	64
Prac.umysł.niż.szczebla	18	74	8	98
Pracownicy fiz.- umysł.	20	78	3	100
Robotnicy wykwalifikowani	23	72	5	105
Robotnicy niewykwalifik.	10	90	0	36
Rolnicy	14	78	8	48
Pracujący na własny rach.	27	63	10	37
Bierni zawodowo				
Renciści	12	80	8	103
Emeryci	19	72	9	254
Uczniowie i studenci	35	61	4	65
Bezrobotni	16	82	2	144
Gospodynie domowe i inni	24	76	0	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	21	77	3	167
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	22	74	4	79
sekt. pryw. poza rolnict.	19	75	6	207
prywatnym gosp. rolnym	13	76	11	49
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	16	82	2	131
301-500	17	78	4	168
501-900	20	75	5	234
901-1200	12	77	11	94
Powyżej 1200 zł	27	68	4	77
Ocena własnych war. mater.				
Złe	14	81	5	302
Średnie	20	73	7	473
Dobre	23	72	5	305
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	26	66	8	58
Raz w tygodniu	21	74	5	525
1-2 razy w miesiącu	20	75	5	183
Kilka razy w roku	13	78	8	185
W ogóle nie uczestniczy	17	76	7	129
Poglądy polityczne				
Lewica	13	80	7	150
Centrum	19	76	5	291
Prawica	25	70	5	335
Trudno powiedzieć	17	76	7	303